

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

4 Quæ sint partes temperantiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

veluti extincta, fit mancipium ventris & gulæ, & rerum vilissimarum seruus: à quo enim quis vitus est, huius & seruus efficitur, Apostolo teste; tum quia in illis voluptatibus fruendis, nihil, sicut in aliis vitiis, elucet ingenij, nihil industria, nihil generositatis, nihil quod hominem deceat, sed brutus sine ratione impetus, & cæca sui ad pastum & venerem abiectio. Dixi, inter vitia humana, id est, quæ hominis naturæ aliquo modo sunt conformia; quia magis probrosa sunt quæ à natura humana profus abhorrent; vt delectari esca carnis humana, vel brutorum aut maledorum concubitu: quæ vitia Aristoteli lib. 7. Ethic. c. 5. non sunt humana, sed ferina, vel morbosa, (quia ex prava dispositione, & corrupta phantasia fit vt videantur delectabilia, à quibus natura alias maxime abhorret) & ideo sunt peiora quam simplex intemperantia. non tamen negat ea ad intemperantiam pertinere: sed potius vult in illis summam intemperantiam esse, vt quæ modum humanum excedat.

15
Esse vitium puerile.

Notandum Secundò, Idem vitium ab Aristotele libro 3. Ethic. cap. 12. ad puerilia vitia referri; quia concupiscentia est similis puero; idque ob quatuor causas, quas ibi attingit. Primò, Quia sicut puer impetu fertur ad ea quæ oblectant, abique rationis directione, ita concupiscentia. Secundò, Puer si suo arbitrio permittatur, crescit in propria voluntate, magisque fit indies rebellis, iuxta illud Ecclesiastici 30. Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit princeps: concupiscentia, si suis motibus linatur, augetur indies, magisque fit rationi refractaria. Tertio, Puer emendatur, si coërceatur: concupiscentia, si coërceatur & comprimatur, ad debitum honestatis modum perducitur. Quarto, Puer debet viuere ex præscripto pedagogi; concupiscens animæ facultas, ex imperio rationis.

DVBITATIO IV.

Quæ sint partes temperantiæ.

D. Thomas q. 143.

16
Integrantes.

Diuus Thomas partes triplices statuit huius virtutis, sicut supra fortitudinis; integrantes, subiectiuas, & potentiales. Integrantes duas, verecundiam & honestatem: nam integrum officium temperantiæ duabus partibus constat, fugâ turpitudinis intemperantiæ, & amore decoris temperantiæ: ad fugam turpitudinis iuuat verecundia; ad amorem decoris, honestas.

Verecundia.

Vbi aduerte, verecundiam non esse propriè virtutem, sed passionem; dici tamen latè virtutem, quatenus laudabile est fugere turpia & probro digna; quod facit hæc passio. est enim timor probri ex consideratione rei vel facti turpis seu probrosi. Itaque cum probrum fugiat, facit etiam vt vitemus ea quæ probro sunt digna; qualia maxime sunt peccata intemperantiæ: & hac ratione iuuat virtutem temperantiæ, estque aliqualis ad eam dispositio.

17
Honestum.

Honestum in moralibus dupliciter accipitur. Primò, Generatim, & sic conuenit omni operi virtutis: nam ratio honesti moralis consistit in conformitate cum iudicio rectæ rationis, tamquam regulâ operationis naturæ rationalis; & cum ipsa natura rationali vt fundamento illius regulæ.

Hæc autem conformitas rationem virtutis constituit in operibus humanis, ac proinde reperitur in omni actu virtutis: differt autem à ratione delectabilis, quæ est in eodem opere, consideratione. Ratio enim delectabilis in eo sita est, quòd aptum fit parere delectationem; ratio honesti, in conformitate cum iudicio recto. Verum hæc est causa & fundamentum illius in opere virtutis: quia delectatio sequitur ex eo, quòd obiectum sit conforme. Itaque honestum, cum sit conforme rationi, erit etiam delectabile rationali parti; sicut ea quæ sensibus sunt consentanea, sunt delectabilia parti sensitiuæ: omnis enim delectabilitas nascitur ex conformitate & consensione, vel cum ratione, vel cum sensu, vel cum natura, vel cum aliqua dispositione ingenita, aut acquिता naturæ sentientis, aut intelligentis.

Secundò, Capitur honestum strictè, pro eo in quo peculiari ter elucet decor temperantiæ. hæc autem decor elucet, Primò, In operibus temperantiæ: hæc enim habent peculiarem pulchritudinem, quatenus excludunt ea quæ hominem maxime dedecorant, vt sunt voluptates brutorum. Secundò, In ipso habitu virtutis, quatenus ad opera temperantiæ inclinatur. Tertio, In quadam inclinatione speciali, quam quidam habent ad castitatem; & alia temperantiæ opera: videntur enim quidam natura casti & sobrii. Si primo modo spectetur, est conditio quadam operum temperantiæ. Si secundo modo, sic potest dici pars temperantiæ; quia reipsa non videtur distingui ab habitu, sed esse ipsemet habitus temperantiæ inadequatè conceptus; quatenus nimirum inclinatur ad honestum sui generis. sicut enim sunt duo officia huius virtutis, fugere turpia, & sectari honesta; ita etiam possunt duas eius partes statui vt ad hæc se extendit. Si tertio modo, sic etiam potest dici pars temperantiæ, quia iuuat ad sectandum temperantiæ decus; sicut verecundia iuuat ad fugiendam eius turpitudinem. Vide diuum Thomam qu. 143. ar. 4. vbi satis breuiter & obscure hanc rem expedit.

Partes subiectiuæ, seu species temperantiæ sunt, abstinentia, sobrietas, castitas, & pudicitia: quod ex D. Thoma sic ostendi potest. Species enim virtutum, distinctionem accipiunt ex ordine ad diuersa obiecta vel materias; materia autem temperantiæ sunt delectationes tactus, quarum duo sunt genera: quædam enim pertinent ad alimentum, quod constat cibo & potu; & in his quoad cibum, est abstinentia; quoad potum, sobrietas. Alia delectationes pertinent ad vim gignendi; quarum alia est principalis ex ipso actu coniunctionis; & circa hanc versatur castitas. Alia secundariæ, ex oculis, tactibus, amplexibus: circa has est pudicitia.

Ex quibus patet, temperantiam, secundum D. Thomam, non sic esse virtutem specialem, quasi sit species specialissima; (cum alias species sub se complectatur) sed quia non est communis, sicut quando significat communem virtutis conditionem; nec ad materiam alterius generis se extendit.

Partes potentiales temperantiæ sunt virtutes quædam secundariæ, quæ modum illum, quem tenent temperantia seruat in frænanda cupiditate circa maximas & principales voluptates, retinent circa materias secundarias. Itaque omnis virtus refrænans appetitum in aliquid inordinatè tendentem, & efficiens

Delectabile.

Honestum est fundamentum delectabile.

Honestum strictum.

Partes subiectiuæ quatuor.

20

lex.

efficiens in aliqua materia moderationem, potest dici pars temperantiae, seu virtus ei adiuncta. Tribus autem modis potest fieri haec moderatio. Primo, In motibus animi internis. Secundo, In motibus externis. Tertio, In rebus externis. Motus interni, quibus anima prosequitur aliquid, (praeter concupiscentiam, quam moderatur temperantia) sunt tres. Primus est, Motus voluntatis concitate impetu passionis: & hunc refranat *continentia*; qua fit ut licet pars inferior patiat magnos impetus concupiscentiae, superior tamen non vincatur. Secundus est, Motus spei, tendentis inordinatè in excellentiam aliquam: hunc refranat *humilitas*. Tertius est, Motus irae tendens in vindic-

tam: hunc coërcet *mansuetudo*, cui affinis est *clementia*. Externa autem quae moderatione indigent, sunt duo, motus externi, & cultus externus. Motus externos (sub quibus etiam verba intellige) temperat virtus quaedam, quae *modestia morum* dici potest. Cultum autem externum & omnem apparatus externum regit alia virtus, quam *modestiam cultus* vocare possumus. Itaque partes potentiales temperantiae sunt *continentia*, *humilitas*, *mansuetudo*, *clementia*, & *modestia* duplex. Interdum tamen *modestia* accipitur generalius, ut contineat etiam humilitatem & studiositatem, ut patet ex D. Thoma q. 143. & 160. art. 2. ubi quatuor ponit species modestiae.

CAPUT II.

De speciebus Temperantiae, Abstinencia, Sobrietate, Castitate, Pudicitia.

Habet Dubitationes 16.

DUBITATIO PRIMA.

Quid sit abstinencia.

D. Thomas quaest. 146.

Abstinencia.

ABSTINENTIA in materia temperantiae significat propriè alimentorum subtractionem, quae maior sit, quam ratio temperantiae per se postulet. non enim qui temperatè bis vescitur carnibus per diem, sumpto fortè manè ientaculo, dicitur abstinere, vel esse abstinens, sed temperans. vnde propriè significat maiorem quendam & insigniorem virtutis temperantiae, circa cibos versantis, actum, & hanc ipsam virtutem, qua parte ad talem actum se extendit. hoc modo passim accipitur à Patribus, qui de abstinencia loquuntur, & 2. Pet. 1. *Mimistrate in scientia abstinenciam*. Tamen D. Thomas hoc loco accipit hoc nomen ut significet integram virtutem temperantiae circa cibos; quae aliquin nomine specifico caret, & solet nomine communi temperantiae appellari.

Quid sit.

Abstinencia igitur hoc modo accepta, est virtus, cupiditates & delectationes esculentorum inordinatas refranans, & in ipso vsu debitam moderationem constituens. *Inordinata* autem illae esse possunt, vel quia trahunt ad id quod est illicitum, (v.g. ad vescendum cibo vetito) vel loco aut tempore incongruo; vel ad nimiam quantitatem; vel ad modum indecorum; vel quia nimis sunt vehementes & importunae, non sinentes hominem aliud quam de cibo & ventre cogitare. Haec igitur omnia refecat & tollit virtus abstinenciae. facit autem hoc eo modo, quo ratio & appetitus superior rationi conformis, appetitum inferiorem regere & coërcere solet, de quo supra lib. 3. cap. 1. num. 5. & 6. & 1. 2. q. 9. ar. 2.

Debita moderatio in ipso vsu requisita est, quae valetudini & officio mentis congruit. vnde diuus Augustinus libro 10. Confess. cap. 31. *Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta*

sumpturus accedam. vel certè quae congruit castigationi corporis & carni (subiuganda spiritui, absque notabili valetudinis laesione. etsi enim delectationes ciborum non sint appetendae aut vsurpandae, nisi quatenus valetudini corporis & idoneae dispositioni mentis ad suas functiones obeundas congruit; (nisi fortè in casu aliquo particulari, ob causam extrinsecam ratio aliud poscat) tamen haec mensura non semper est seruanda in illis subtrahendis; possunt enim occurrere circumstantiae & iustae causae, ob quas expediat abstinere etiam plus quam valetudini congruit, v.g. ut caro castigetur & spiritui subiciatur; ut pro peccatis satisfiat, &c. etiam si vires corporis minuantur: modò tamen non grauiter breui tempore valetudo frangatur, ita ut mens reddatur ad suas functiones ineptior: ea enim bona est corporis valetudo, quae optime menti seruit; nam corpus est propter animae functiones.

Notandum tamen est, quando abstinencia est maior quam ratio temperantiae per se postulat, non semper illam fieri ex affectu virtutis, quae sit species temperantiae; ac proinde nec esse semper actum talis speciei formaliter: si enim fiat tantum affectu placendi Deo, erit formaliter opus charitatis; si ut satisfacias pro peccatis, erit opus poenitentiae; si ut carnem subicias spiritui, erit opus castitatis, huius enim est frangere libidinem, ac motus carnis inde sequentes, & facere illam rationi parere; si autem quia congruit tibi ad hoc ut mens sit magis idonea ad suas functiones, sic erit propriè actus huius virtutis. Ex cuiuscumque tamen virtutis affectu procedat, semper dicitur actus temperantiae & abstinenciae; quia est actus virtutis in materia abstinenciae.

Porro qui abstinenciae sunt dediti, his duo vitia potissimum vitanda sunt, *impatiencia* & *superbia*; ut ele-

4
Ex vitia
virtutis
affectu fieri
potest.